

Pravidlá života školy, triedy alebo skupiny

Všetky skupiny, spoločenstvá, potrebujú pre spoločný život a spoločnú prácu dohody, pravidlá o spoločnom fungovaní. Bez pravidiel, písaných či nepísaných, spoločenstvo, skupina nemôže fungovať. Pravidlá si sociálne skupiny vytvárajú spontánne aj cielene a majú rôzny stupeň formalizácie. Zámerné vytváranie pravidiel školy vychádza z hodnôt, ktoré škola deklaruje a chce žiť v dennom živote. Predstavujú nástroj na realizáciu vízie školy. Takéto hodnoty a pravidlá si vytvárajú všetky školy. Často sa však stáva, že mnohí členovia pedagogického zboru ich nepoznajú, ani podľa nich nekonajú, čo samotné pravidlá dehonestuje.

Pravidlá nestačí len spoločne vybrať a zaviesť, je ich potrebné aj používať, modelovať ich dodržiavanie svojim správaním, poukazovať na ne, hodnotiť a oceňovať ich dodržiavanie, jednoducho žiť s nimi a podľa nich, nielen v triede, na každej hodine (čo je najúčinnšie), ale aj v škole a podľa možností aj doma, v širšej komunite.

Pomocou pravidiel:

- vytvárame kultúru organizácie, vymedzujeme prijateľné správanie (aké správanie je vhodné, aké je nevhodné),
- vytvárame predvídateľné, bezpečné prostredie, dobré vzťahy medzi učiteľmi, deťmi, rodičmi,
- budujeme vnútorný zmysel jednotlivcov pre poriadok,
- podporujeme sebaovládanie,
- vytvárame spolupracujúce, učiace sa spoločenstvo.

Pre dobré fungovanie školy potrebujeme rôzne druhy pravidiel:

- Pravidlá správania, dohody (zásady komunikácie, prejavovania postojov, podporujúce dobré vzťah, napr. uplatňovanie aktívneho počúvania, rešpekt k odlišnostiam, iniciatívne konanie, uprednostňovanie spätnej väzby pred kritikou, požívanie primeraného hlasu).
- Organizačné pokyny, vnútorný poriadok (postupy pre jednotlivé činnosti pre bežnú prevádzku školy, rôzne oblasti života školy, napr. postup pri prijímaní nového žiaka, postup prípravy exkurzie, postup riešenia konfliktov v škole, postup spracovania pripomienky rodiča).
- Práva (vymedzujú nároky jednotlivcov, skupín, napr. slobodne voliť učebné metódy v triede v súlade s potrebami detí a víziou, hodnotami školy, byť informovaný o plánoch školy a dostať vysvetlenie ku konaniu zodpovedných pracovníkov školy).
- Povinnosti (vymedzujú zodpovednosti jednotlivcov i skupín, napr. zúčastňovať sa pracovných porád v stanovenom rozsahu, organizovať oslavu učenia s rodičmi 1x ročne, aktívne pracovať aspoň v jednom tíme školy).

Zásady tvorby pravidiel

Pravidlá by mali spĺňať nasledovné kritériá (test kvality pravidiel, upravené podľa programu CASCO, Kooperatívne riešenie konfliktov v škole (Sardes, 2004):

1. **Rešpekt** - základom je úcta k druhému, čo platí pre druhého, platí aj pre mňa.

2. **Akceptovateľnosť** – zainteresovaní vnímajú pravidlá ako vlastné.
3. **Špecifickosť** – konkrétnosť, jednoznačnosť (neumožňujú nesprávny výklad).
4. **Uskutočniteľnosť** - dajú sa dodržiavať a kontrolovať.
5. **Vzájomnosť** - určené deťom aj personálu (až na niektoré výnimky).

Pri formulácii pravidiel je vhodné:

- Pomenovať želané správanie.
- Začínať slovesom (prvá osoba singuláru alebo plurálu).
- Používať stručné heslá alebo výstižné citáty.

Pravidlá majú byť ľahko dostupné v písomnej podobe, alebo vyvesené na viditeľnom mieste/miestach. Zapamätanie pravidiel podporuje aj ich vizualizácia vo forme piktoqramov, obrázkov. V školách bývajú pravidlá, povinnosti a práva učiteľov aj žiakov spísané v školskom vnútornom a organizačnom poriadku.

Proces zavádzania pravidiel správania¹

Pravidlá a ich dodržiavanie predstavujú pre ich silný formatívny vplyv dôležitú a náročnú úlohu pre každú skupinu, školu.

Školské pravidlá sa týkajú detí, učiteľov aj rodičov, všetkých zamestnancov školy. Pre prácu s pravidlami v týchto rôznych skupinách platia rovnaké princípy. V procese zavádzania a upevňovania pravidiel je viac podobností ako rozdielov.

Najčastejšie sa v súvislosti s pravidlami v škole rieši spávanie detí. Rovnako potrebné je venovať pozornosť pravidlám aj v pedagogickom kolektíve. Proces zavádzania a upevňovania pravidiel v pedagogickom kolektíve je dlhodobým permanentným procesom, ktorého **úspešnosť závisí** rovnako ako v práci s deťmi **od troch hlavných faktorov**:

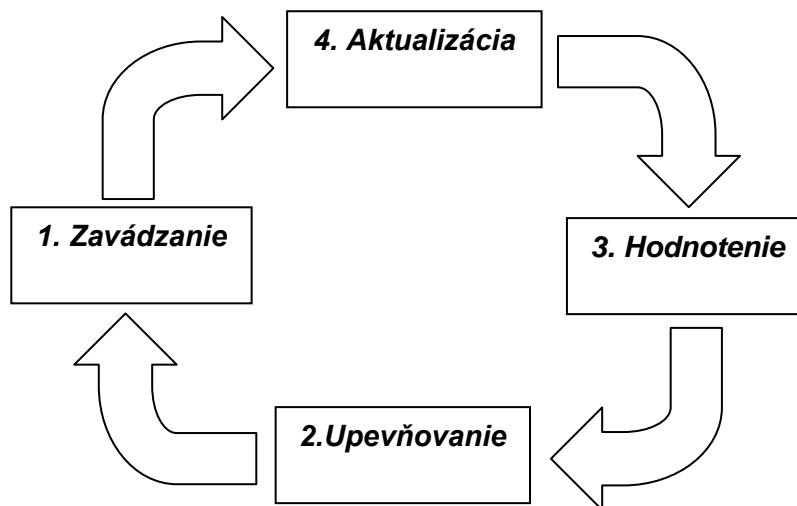
1. dôslednosť,
2. jednotnosť,
3. participatívnosť.

Aby pravidlá boli vnímané ako validné a mali regulačný vplyv na správanie členov skupiny, je ich potrebné dôsledne uplatňovať a modelovať v dennom živote - najmä manažmentom školy, ktorý je príkladom (rolovým modelom). Dôležitý je tiež jednotný postoj jednotlivých členov manažmentu školy ako aj ďalších členov skupiny k porušovaniu pravidiel, čím sa zabezpečí jednotné stanovisko k rôznym odchýlkam od odsúhlasených pravidiel. K zvýšeniu úspešnosti dodržiavania pravidiel významne prispieva možnosť zapojiť sa, mať vplyv na tvorbu pravidiel.

Ide o cyklický, dlhodobý proces s nasledujúcimi fázami.

¹ Upravené podľa Piovarčiová, T...: *Komplexný model pravidiel a životných zručností ITV, Metodika rozvoja životných zručností v programe ITV, in Životné zručnosti a ako ich rozvíjať, Bratislava, NDS, 2004, ISBN: 80 969209-5-2*

Schéma 1: Proces tvorby pravidiel v škole

1. Pri zavádzaní pravidiel všetci formulujú svoje návrhy pravidiel (3-5). V skupine je vytvorený zoznam pravidiel, diskutuje sa o návrhoch na spoločné pravidlá. Nasleduje výber najdôležitejších 5 -7 pravidiel, ktoré skupina odsúhlasí.

Nestačí sa len dohodnúť na pravidlách, potrebné je aj zdefinovať prejavy správania - indikátory pre jednotlivé pravidlá.

Napr. pravidlo správania **Akceptujem odlišnosti** môže mať v skupine, triede, nasledovné prejavy v správaní:

- Vypočujem si názory iných bez posudzovania človeka.
- Zaujímam sa a rešpektujem pocity iných ľudí.
- Dodržiavam dohodnuté pravidlá a postupy.
- Dokážem rozpoznať jedinečnosť iných a ich prínosy.

2. Upevňovanie pravidiel

Participatívnosť v definovaní pravidiel nezaručuje ich dodržiavanie. Je nevyhnutné, aby manažment v škole a aj ostatní členovia spoločenstva venovali pozornosť upevňovaniu pravidiel.

- Zameranie pozornosti kolektívu na dodržiavanie pravidiel podporuje ich dobré poznanie. Všímanie si prejavov dodržiavania dohodnutých pravidiel, ich oceňovanie podporuje proces zvnútorňovania pravidiel.
- Oceňovanie za dodržiavanie pravidiel môže byť nielen ústne, ale aj písomné. Napr. „Reťaz ocenení v zborovni poskytuje priestor na vyjadrenie ocenenia medzi kolegami navzájom. Každý člen zboru, „očko v reťazi“, má svoj papierový kruh, do ktorého mu kolegovia vpisujú ocenenia.
- Všímanie si, neprehliadanie porušovania istého pravidla, poskytovanie okamžitej opisnej spätnej väzby je silným nástrojom upevňovania pravidiel. Aby to bolo efektívne, je potrebné poznanie zásad dávania a prijímania spätnej väzby a praktické cvičenia v tejto oblasti.
- Nevyhnutná je aj odvaha a energia zaujať v správnej chvíli verejne stanovisko k porušovaniu pravidiel. V kolektíve môžu byť dohodnuté následky porušovania pravidiel (pozor na primeranosť dôsledkov, aby nepôsobili kontraproduktívne na tvorbu klímy v skupine).

- Konfliktné, problémové situácie poskytujú tiež príležitosti na reflexiu dodržiavania pravidiel a hľadanie spôsobov, ako ich porušovaniu predchádzať.
- Podpora otvorenosti, otvorený rozhovor vo dvojici alebo diskusia v tíme je základom pre vytvorenie dôvery vo fungovanie pravidiel.

3. Hodnotenie

- Pravidelné hodnotenie a v rámci neho sebahodnotenie dodržiavania pravidiel pomáha pravidlám preniknúť do denného života školy.
- Reflexie dodržiavania pravidiel aspoň raz polročne iniciuje manažment školy alebo vedúci pracovných tímov. Skúma sa funkčnosť, aktuálnosť a dodržiavanie jednotlivých pravidiel, diskutuje sa o rôznych spôsoboch a možnostiach podpory funkčných pravidiel.

4. Aktualizácia

- Podľa výsledkov hodnotenia a reflexie pravidiel pravidelne aktualizujeme. Celý cyklus sa tak začína znova.

Spracovala: *Tatiana Piovarčiová*